

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI ÉMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Az alapvető jogok biztosának

JELENTÉSE

az AJB-3790/2023. számú ügyben

A Gyermekvédelmi Központ Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegye
Százszorszép Lakásotthonában tett ombudsmani látogatással
összefüggésben

*Előadók: dr. Filip Ildikó
dr. Kelemen Dóra*

Érintett szerv: Gyermekvédelmi Központ Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegye
Százszorszép Lakásotthon, Alsózsolca

2023.

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-3790/2023. számú ügyben**

A vizsgálat megindítása

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 18. § (4) bekezdése rögzíti a hivatalból indított eljárási jogosultságot. A hivatkozott jogszabályhely szerint a hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat. Mindebből következően – panasz és ombudsmani előzmény nélkül is – kiemelten fontosnak tartom a bentlakásos intézményekben, így a gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben élők helyzetének, körülményeinek monitorozását.

Mindezek érdekében a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Gyermekvédelmi Központ Százszorszép Lakásotthonában (a továbbiakban: Lakásotthon) 2023. október 5-én személyesen tettem látogatást.

A látogatás tapasztalatai alapján, a gondozott gyermekekre, és az ő jogaikra gyakorolt hatás szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú vizsgálatról készült alábbi jelentés a látogatáson jelen lévő vezetők által elmondottakat, továbbá a gyermekotthonban élő gyermekek körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- *Az oktatáshoz való jog:* „Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország e jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.” [Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) XI. cikk (1)-(2) bekezdés];
- *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga:* „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz. Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önazonosságához való jogát, és biztosítja a hazánk alkotmányos önazonosságán és keresztény kultúráján alapuló értékrend szerinti nevelést.” [Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdés].

Az alkalmazott jogszabályok

- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény);
- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: Nkt.);
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.);
- a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.);
- a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti és a gyermekvédelmi intézmények,

valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet (a továbbiakban: NM rendelet).

A megállapított tényállás

A látogatásom során a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Gyermekvédelmi Központ alsózsolcai lakásotthonai szakmai egységének vezetője fogadott és bemutatta az intézményben folyó munkát.

1. A Lakásotthonról

A Lakásotthon Miskolc vonzáskörzetében, Alsózsolcán, családi házas övezetben található. Maga az épület 1971-ben épült, kétszintes, 175 nm alapterületű, összkomfortos családi ház, amelyhez egy füvesített udvar is tartozik.

Az épület földszinti részén van a konyha, amely egyben étkezőként is funkcionál, ehhez kapcsolódik egy kamra. A konyha melletti szűkös helyiség a mellékhelyiség, amely részben tárolóként is funkcionál. A földszinti rész fürdőszobája erősen felújításra szorul, csakúgy, mint a fürdő mellett található nappali. Az épületben új kazán működik, de a fűtési rendszer elavult, elhasználódott, a fűtési csövekből szivárgó víz eláztatja a nappali falát, amelyről ennek következtében darabokban hullik a vakolat. A látogatás idején a nappali el is volt fóliázva, a helyiséget a gyermekek nem tudták használni. A földszinten egy négyágyas hálószoba található még, ahol jelenleg egy lány lakik.

A földszinti előtérből lépcsősor vezet az emeletre, ahol kettő két ágyas, valamint egy négyágyas hálószobát alakítottak ki.

Az épületben 2000-ben kezdte meg működését a Lakásotthon, azóta folyamatosan igyekeznek javítani annak állapotán. A külső nyílászárók többségét és a burkolatok egy részét kicserélték. A bútorokat folyamatosan cserélni, pótolni szükséges rongálás miatt. Ugyanezen okból a belső nyílászárók is cserére szorulnak.

A Lakásotthon kertjét jelenlegi formájában korlátozottan tudják csak használni, az ottlévő kisebb játszótér nem a gyermekek életkorának megfelelő. A szabadidő közös eltöltéséhez, illetve a pihenéshez kerti bútorokra, udvarrendezésre lenne szükség. Az udvari melléképület pedig állapota miatt csupán a leselejtezett bútorok tárolására használható.

A közelmúltban a vihar megrongálta a Lakásotthon épületének tetejét. Lehetőségeikhez mérten elvégezték a tetőn a beázás megakadályozásához szükséges munkálatokat, amelynek rendbehozatala komoly anyagi nehézséget jelent a Lakásotthon számára.

2. Létszám adatok

A Lakásotthon 12 férőhelyen biztosít otthont nyújtó- és teljes körű ellátást, jelenleg 10 férőhely van betöltve. A 10 gyermekből 2 fő a beutalásukat követően nem érkezett meg a Lakásotthonba. Jelenleg 1 lány és 7 fiú él a Lakásotthonban, 10 és 16 év közötti gyermekek, akik jellemzően nevelőszülőktől kerültek az intézménybe.

A dolgozói létszám 1 fő lakásotthon vezető, nevelő és 4 fő gyermekfelügyelő (közülük két fő rendelkezik szakképzettséggel). A Lakásotthon személyi állományához tartozik további 1 fő gyermekfelügyelő, aki nemrég született kisgyermekével tartósan van távol. Jelenleg nincs gyermekvédelmi asszisztens a Lakásotthonban. A dolgozói fluktuáció jelentősnek mondható. A Lakásotthon vezetője 2023 májusa óta tölti be ezt a pozíciót.

A Lakásotthonban heti 20 órában érhető el a gyermekek számára pszichológus, aki megbízási szerződés alapján látja el a feladatait. Továbbá főállásban alkalmazott fejlesztő pedagógusa is van az intézménynek.

3. Oktatás, foglalkoztatás

A gyermekek között 5 fő speciális szükségletű, enyhe értelmi fogyatékos, akik a hétköznapiakat a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelést-Oktatást Végző Iskola, Kollégium és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézményben töltik kollégistaként. További három gyermek pedig a helyi általános iskola tanulója.

4. Kapcsolattartás

A gyermekek hozzátartozóikkal való kapcsolattartása gyámhivatali határozatban szabályozott, azonban a szülők többsége nem él a kapcsolattartás lehetőségével. Egy gyermek esetében beszélhetünk rendszeres kapcsolattartásról, ő havi egy alkalommal találkozik a szüleivel. Több gyermek esetén a testvérekkel való kapcsolattartás az, ami ténylegesen megvalósul.

A gyermekvédelmi gyámok látogatása rendszeres az intézményben. A gyermekjogi képviselő 2023. augusztus 1-től tölti be feladatát, egy alkalommal személyesen is járt a Lakásotthonban.

5. Étkezési költségek

A Lakásotthonban a napi étellemezési költség 1500 Ft/fő, amelyből megfelelően fedezni tudják az étkezési kiadásokat.

A vizsgálat megállapításai

I. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, és az ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdés a) pontja értelmében az alapvető jogok biztos tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére. Az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján az alapvető jogok biztos a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság megszüntetése érdekében *hivatalból eljárást* folytathat. A hivatalból indított eljárás természetes személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érintő visszásság kivizsgálására vagy egy alapvető jog érvényesülésének átfogó vizsgálatára irányulhat.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja szerint az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó szerv közszolgáltatást végző szervnek minősül. A Gyvt. 95. §-a alapján az otthont nyújtó ellátás biztosítása állami feladat. Ebből következően a gyermekvédelmi szakellátás intézményei közszolgáltatást végeznek, így tevékenységük vizsgálatára kiterjed a hatásköröm.

II. A vizsgált alapjogok és elvek tekintetében

Az alapvető jogok biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi

megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

A jelentés megállapításaival összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege az Alaptörvény Negyedik Módosításának hatályba lépését követően továbbra is nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében jellemzően nem tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek ellentétesek volnának a korábbi alkotmányunk szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény Negyedik Módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírósági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

1. Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdése alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére. E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, a magasabb szintű szakmai, tudományos oktatásban való részvételhez kellő tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

2. A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megillet, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat. Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. *A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődésének intézményes védelmére.* A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az objektív intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki: az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapjogainak előmozdítása, érvényesülése, védelme érdekében.

Ezt az alaptételt megtaláljuk az Egyezmény preambulumban is, amely rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése

után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államaként Magyarország kötelezettséget vállalt a gyermekkel foglalkozó, védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, az egészséges környezetet biztosítására. Az Egyezmény minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez. Az Egyezmény 20. cikk 1. pontja a családi környezetétől ideiglenesen vagy véglegesen megfosztott gyermek védelmére és segítségére vonatkozó állami kötelezettséget rögzíti.

III. Az ügy érdemében

1. A tárgyi működési feltételek biztosítása tekintetében

Az NM rendelet 125. § (1)-(2) bekezdése értelmében a lakásotthon olyan gyermekotthon, ahol önálló lakásban vagy családi házban történik a gondozott gyermek, fiatal felnőtt elhelyezése. A lakásotthonban legfeljebb 12 gondozott gyermek, fiatal felnőtt helyezhető el. Az NM rendelet 125. § (3) bekezdése értelmében a lakásotthonban a gyermekek elhelyezésére szolgáló lakóterre a 124. § (4) bekezdésében foglaltak, a munkatársak számára rendelkezésre álló önálló helyiségre a 124. § (7) bekezdésében foglaltak az irányadók. Az NM rendelet 124. § (4) bekezdése alapján a lakásotthonban a csoport számára önálló lakóteret kell biztosítani, amely hálósobákból, közös nappali szobából, konyha/étkezőből, valamint fürdőszobából és nemenkénti illemhelyekből áll, továbbá a mindennapi életvitelhez szükséges bútorokkal, berendezési tárgyakkal, eszközökkel felszerelt. Egy hálósobában legfeljebb 4 gondozott gyermek helyezhető el.

A Lakásotthon a tárgyi működési feltételekre vonatkozó jogszabályi előírásnak a helyiségek számát tekintve eleget tesz, azonban ezzel együtt számos hiányosság állapítható meg. A fűtésrendszer elavult és elhasználódott, a csövekből szivárgó víz eláztatta a nappali falát, ezáltal a közösségi térként funkcionáló *nappali használhatatlanná* vált. A Lakásotthon valamennyi vizesblokkja felújításra szorul, az épület belső nyílászáróit és több bútort is cserélni kell. A Lakásotthon kertje rendezésre szorul. A kert alkalmas lenne a szabadidő közös eltöltésére, és pihenésre egyaránt, ehhez azonban kisebb-nagyobb beruházásokra van szükség (pl. tűzrakóhely, kerti kiülő stb.), ám mindezek megvalósításához a Lakásotthon nem rendelkezik a szükséges anyagi forrásokkal.

A korábbi, gyermekotthonok, lakásotthonok helyszíni vizsgálata során több gyermekotthon tárgyi feltételei tekintetében is hiányosságok megállapítására került sor.¹ Ezúttal is szükséges felhívni a figyelmet arra, hogy *az állam alapvető alkotmányos és nemzetközi jogi kötelezettsége*, hogy az általa, az intézményein keresztül biztosított gondoskodásban nyújtott ellátás keretében a saját családjukból kiemelt, vagy egyéb módon kikerülő gyermekek helyzetét jobbá és élhetőbbé tegye annál, mint amit saját családjuk biztosítani tudott a számukra.

Mindebből következően megállapítom, hogy a Lakásotthon hiányos tárgyi körülményei alkalmasak arra, hogy az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő súlyos visszásságot okozzanak.

---

¹ Lásd.: AJB-299/2019., AJB-307/2019

2. A létszámadatok vonatkozásában

2.1 A gondozott gyermekek száma

A lakásotthonok elhelyezési feltételeiről az NM rendelet 124. § (1) bekezdése, a 125. § (1)-(2) bekezdései szerint a *gyermekotthonnak* legalább 12, de legfeljebb 48 fő gyermek ellátására alkalmasnak kell lennie. A *lakásotthon* olyan gyermekotthon, ahol önálló lakásban vagy családi házban történik a gondozott gyermek, fiatal felnőtt elhelyezése. *A lakásotthonban legfeljebb 12 gondozott gyermek, fiatal felnőtt helyezhető el. A 12 fős csoportban egyidejűleg legfeljebb 1 fő kettős szükségletű, 1 fő speciális szükségletű vagy 4 fő különleges szükségletű gyermek helyezhető el. Ettől kizárólag az érintett gyermekek érdekében lehet eltérni.*

A vezető tájékoztatása szerint a Lakásotthonban jelenleg 8 gyermek él, további két fő gondozási helyeként szintén a Lakásotthont határozta meg a gyámhivatal, ők azonban nem tartózkodnak az intézményben. A jogszabály fent idézett rendelkezése lehetőséget biztosít arra, hogy a 12 fős csoportban 4 fő különleges szükségletű gyermeket is ellássanak. Továbbá az érintett gyermek érdekében ettől a számtól, el is lehet térni. A rendelkezésekre bocsájtott dokumentumok alapján 2018. május 11-én három különleges szükségletű (enyhe értelmi fogyatékos) testvér gondozási helyeként határozták meg a Lakásotthont. Ekkor már két különleges szükségletű gyermek élt a Lakásotthonban, de az érintett gyermekek érdekében tekintettel az intézményben ellátható különleges szükségletű gyermekek számát 5 főre emelték, ezáltal a testvérek azonos gondozási helyen kerülhettek elhelyezésre.²

A fentiek alapján megállapítható, hogy *a Lakásotthonban gondozott gyermekek száma a jogszabályi rendelkezéseknek megfelel.*

2.2 Az engedély nélküli távollétek kapcsán

A rendelkezésekre álló adatok szerint a helyszíni vizsgálat idején 2 gyermek, a gyermekek 20 %-a volt engedély nélkül távol.

A gyermekvédelmi szakellátás intézményeiben folytatott vizsgálataim tapasztalatai alapján ismételtelen rá kell mutatnom arra, hogy 12 év felett szakellátásba vett gyermekek olykor már be sem kerülnek a kijelölt gondozási intézménybe, vagy ott csak néhány napot töltenek. Mindebből következően a jellemzően *több éves iskolai lemaradásuk pótolhatatlan, a fejlődésükhöz szükséges fejlesztéseket, terápiás foglalkozásokat nem tudják megkapni.* A gyermekvédelmi szakellátási intézményekben dolgozó *szakemberek* az intézménybe be sem kerülő, vagy ott mindössze néhány napot töltő gyermekekkel *nem tudnak bizalmi kapcsolatot kialakítani,* így az intézménynek nincs, nem is lehet megtartó ereje. A magasabb életkorban szakellátásba kerülő gyermekek többnyire *többszörösen traumatizáltak,* nagyon nehezen megközelíthetők, nem motiváltak arra, hogy elfogadják az intézményi szabályokat, az általuk nyújtott lehetőségeket.

A feltárt körülmények alapján megállapítom, hogy a szakellátásban lévő gyermekek engedély nélküli eltávózkodása, tartós távolléte visszasságot okoz a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogának érvényesülésével összefüggésben.

1.2. A Lakásotthon személyi feltételei kapcsán

A lakásotthon szakmai irányzásait és létszám minimum normáit az NM rendelet 1. számú mellékletének II. 2/a pontja tartalmazza. Eszerint a lakásotthonban 1 fő nevelőt, 1 fő gyermekvédelmi asszisztent, 3 fő gyermekfelügyelőt kell alkalmazni, azzal, hogy ha a nevelők

---

² A Gyvt. 79. § (3) bekezdés b) pontja szerint a gondozási hely meghatározása során figyelemmel kell lenni a testvérek együttes elhelyezésére.

száma magasabb, a gyermekfelügyelők és a gyermekvédelmi asszisztensek száma csökkenthető, de a csoportonként alkalmazott szakdolgozók száma 5 fő alá nem csökkenhet.

A vezető tájékoztatása szerint a gyermekek ellátását végző alkalmazotti létszám nem felel meg a jogszabályi előírásoknak. A Lakásotthonban jelenleg 1 fő lakásotthon vezető, nevelő és 4 fő gyermekfelügyelő foglalkoztatott, és **nincs gyermekvédelmi asszisztens.**

A lakásotthonban a magasabb vezető, illetve vezetőként dolgozók *képesítési előírásait* az NM rendelet 2. számú melléklete I. részének 2. pontja tartalmazza. A szakmai vezető képzettsége a jogszabályi feltételeknek megfelel. A dolgozók szakképzettségéről az NM rendelet 2. számú melléklete II. részének 2. pontja rendelkezik, a gyermekfelügyelő munkakörben foglalkoztatott 4 fő közül **2 fő végzettsége nem felel meg képesítési előírásoknak.**

Több korábbi ombudsmani jelentés³ rögzítette a vizsgált gyermekotthonokban tapasztalt folyamatos fluktuációt, az álláshelyre jelentkező személyek felkészültségének, illetve szakképzettségének hiányát, továbbá, hogy az intézményekben a meghirdetett álláshelyek betöltése egyre nagyobb gondot jelent. A korábbi jelentésekben rögzített megállapításokat jelen látogatás is megerősítette.

Összességében megállapítható, hogy a gyermekfelügyelők egy részének szakképzetlensége, illetve a gyermekvédelmi asszisztens hiányából fakadó létszámdeficit – függetlenül a hiányosság okaitól – önmagában alkalmas arra, hogy a Lakásotthonban élő gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogával összefüggő visszasságot okozzon.

3. A tankötelezettség és a gyermekek oktatáshoz fűződő jogának érvényesülése tekintetében

A gyermekek tankötelezettségéről az Nkt. 45. § (1) bekezdése rendelkezik: Magyarországon – az e törvényben meghatározottak alapján – minden gyermek köteles az intézményes nevelés-oktatásban részt venni. Az Nkt. 45. § (3) bekezdése szerint a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló a 16. életévét betölti. Az NM rendelet 84. § (4) bekezdés ad) pontja alapján az ellátást nyújtó gondoskodik arról, hogy a gondozott gyermek hozzájusson a korának és képességeinek megfelelő oktatáshoz, szakképzéshez, továbbá a tanulmányi lemaradásai megszüntetéséhez szükséges segítséghez, illetve azokhoz a feltételekhez, amelyek biztosítják tehetsége, képességei megfelelő kibontakoztatását.

A helyszíni látogatáson kapott információk alapján a Lakásotthon minden tanköteles korú gyermeke valamely oktatási intézmény tanulója. A különleges szükségletű gyermekek oktatása a kollégiumi rendszer keretében folyamatosan biztosított. A Lakásotthonban élő további 3 gyermek esetében azonban gondot okoz a tankötelezettség teljesítése. A szakmai egység vezetőjének tájékoztatása szerint a helyi általános iskolában tanuló gyermekek túlkorosak, idősebbek osztálytársaiknál, valószínűleg többek között ez az oka annak, hogy *a munkatársak erőfeszítései ellenére több gyermek időszakosan nem jár be az iskolába.*

A családi gondoskodást nélkülöző gyermek számára, aki a család támogatására jellemzően az intézményes ellátás megszűnését követően sem számíthat, a tanulás, illetve a szakképzettség megszerzése az egyetlen lehetőség a kitörésre, az önálló életvitel, a munkavállalás vagy a továbbtanulás lehetőségének a megteremtésére. Az oktatásban való folyamatos, kontrollmechanizmusokkal ellenőrzött részvétel biztosítja a gyermek legjobb érdekének védelmét akkor is, ha mindezt még nem képes vagy nem szeretné felismerni.

Az állandó ombudsmani gyakorlat szerint a gyermekotthonokban élő gyerekek oktatásból való kimaradása tipikusan alkalmas arra, hogy az intézmény rendszeres napirendjét felborítsa, napi többletfeladatokat jelent a nevelők számára. A nem gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermek esetén a kimaradás önmagában felveti a törvényes

³ Lásd az AJB-1201/2016. számú, AJB-159/2017. számú, AJB-276/2019., AJB-299/2019. számú és AJB-307/2019. számú jelentéseket.

képviselők felelősségét, velük szemben akár szankció kiszabása is megalapozott lehet. Azon gyermekek esetében, akik életéért, sorsáért, boldogulásáért bármely okból az állam felel, *ez a védelmi szint és felelősség nem lehet alacsonyabb*, éppen ellenkezőleg: az Egyezmény és a magyar alapjogi gyakorlat is az állam felé *fokozottabb elvárásokat* fogalmaz meg, melyet összefoglalóan különleges védelem és segítség biztosításának nevezünk.

Alláspontom szerint a gyermekvédelmi szakellátásban dolgozó szakemberek, felelőssége, hogy a gondjaikra bízott tanköteles korú gyermekek a tankötelezettségüknek eleget tegyenek, tanulmányaikhoz segítséget kapjanak. Kiemelten fontosnak tartom a már nem tanköteles korú gyermekek tanulásra ösztönzését is. Az oktatási intézményeknek pedig kiemelt felelőssége van az oda járó szakellátott gyermekek beilleszkedése, tanulmányi munkája segítése tekintetében. Mindezek hiányában sérül az érintett gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz, valamint oktatáshoz való joga, továbbá nem egyeztethető össze a családi környezetétől megfosztott gyermeknek az állam különleges védelmére és segítségére való jogával, a nemzetközi jogi kötelezettségekkel és alkotmányos szabályokkal.

4. A gyermekek kapcsolattartásával összefüggésben

A Gyvt. 9. §-a a nevelésbe vett gyermek kapcsolattartáshoz való jogát a gyermek különleges jogaként nevesíti. A Gyer. 30/H. §-a alapján a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek a gyámhivatali határozatban szabályozottak szerint tarthatnak kapcsolatot a hozzátartozóikkal.

A szakmai egység vezetőjének tájékoztatása szerint a gondozott gyermekek kapcsolattartása minden esetben gyámhivatali határozatban szabályozott, azonban a szülők *nem* tartják a kapcsolatot gyermekeikkel. Van olyan szülő is, akivel szemben a szülői felügyelet megszüntetése iránti per van folyamatban.

5. A gyermekek étkeztetése kapcsán

Az NM rendelet 76. § (1) bekezdése szerint a gondozott gyermek számára naponta, az életkornak megfelelő, legalább ötszöri, legalább egy alkalommal meleg, az egészséges táplálkozás követelményének megfelelő étkezést kell biztosítani, a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló miniszteri rendeletben foglaltaknak megfelelően. A napi ötszöri étkezésre fordított költség összege naponta nem lehet kevesebb az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 2,4%-ánál (684 Ft/fő/nap).

A Lakásotthonban biztosított napi ételmezési költség meghaladja a jogszabályi kötelezettség minimumát figyelemmel arra, hogy a gyermekotthoni étkeztetés és az egészségügyi kiegészítő pótlék összegének emeléséhez szükséges forrás biztosításáról szóló 1682/2022. (XII. 28.) Korm. határozat értelmében a gyermekotthoni étkeztetés összegére a Kormány összesen 1,527 milliárd forint többletforrást biztosított a 2023-as költségvetési törvényben. Mindezek nyomán a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság tájékoztatása szerint a gyermekvédelmi gondoskodásban az otthont nyújtó teljes körű ellátás keretén belül a kijelölt gondozási helyükön nevelkedő gyermekek napi ételmezei-normatíva összege 2023 februárjától 1500 Ft/fő/nap.

IV. A látogatás tapasztalatainak összegzése

Tevékenységem során különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával megkülönböztetett figyelmet fordítok a gyermekek jogainak védelmére.

A látogatásom alkalmával személyesen győződhettem meg a Lakásotthonban dolgozók elhivatottságáról. A gyermekek étkeztetése megfelelően biztosított, az ehhez rendelkezésre bocsátott anyagi források a kapott tájékoztatás szerint teljes mértékben fedezik a kiadásokat.

A tárgyi és személyi feltételek hiányosságai nagymértékben megnehezítik a Lakásotthonban folyó munkát, és alkalmasak arra, hogy veszélyeztessék a Lakásotthonban élő gyermekek jogait. A megfelelő végzettségű és elhivatottságú munkaerő hiánya, és a Lakásotthonban tapasztalt jelentős anyagi ráfordítást igénylő lakhatási körülmények egyaránt megoldásra váró feladatok. Továbbá elősegítendő, hogy a gyermekek az iskolai oktatásban részt vegyenek.

Egyben köszönöm a Lakásotthon valamennyi alkalmazottjának a gyermekvédelemben való elkötelezett helytállásukat és a gyermekek jogainak biztosítása érdekében tett erőfeszítéseiket, amellyel a gyermekek családja helyett, az állami felelősségvállalás keretében biztosítják a gyermekek életkorának megfelelően a gyermekek felnőtté válásához szükséges feltételeket.

Intézkedéseim

A jelentésemben a feltárt alapvető jogokkal összefüggő visszásság megszüntetése és jövőbeli bekövetkezésének megelőzése érdekében az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem* a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság főigazgatóját, hogy fenntartóként – lehetőségein belül – gondoskodjon

- a) a szakszerű, a jogszabályoknak megfelelő működést érintő személyi feltételek biztosításáról;
- b) a Lakásotthon jelenlegi tárgyi feltételei, ellátottsága hiányosságainak javításáról;
- c) tegyen intézkedéseket, hogy a gyermekek az iskolai tankötelezettségüket teljesítsék és csökkenjen azon gyermekek száma, akik a Lakásotthonba meg sem érkeznek.

Budapest, 2023. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos